

SKJØTSEL AV BJØRNHAUGMYRA – 2023

TILTAK FOR TRUA NATURTYPER - SLÅTTEMYR

31. OKTOBER. 2023

RAPPORT 2023:29

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:

Andrea Rishatt, Eir Nerland,
Elida Sandneseng, Anne Marie Austad

Oppdragsgiver:

Satsforvalteren i Innlandet

Kontaktperson:

Victoria Marie Kristiansen

Referanse:

Hoch, L., Rishatt, A., Nerland, E., Sandneseng, E., Austad, A.M. (2023). Skjøtsel av Bjørnhaugmyra. Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter (AS. Rapport 2023:29).

Sammendrag:

Slåttemyr er en sterkt truet naturtype, som er i stadig tilbakegang grunnet arealnedgang og redusert tilstand. For å bevare en tidligere slåttemyr med rikt arts mangfold, skjøtter Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter (DNV) Bjørnhaugmyra i Nordre Land kommune. Hvert år ryddes det lauvoppslag og et område av myra slås med en gjentakende syklus på 4-5 år.

I 2023 ble et areal på ca. 14 dekar skjøttet. Det ble også ryddet bjørkeoppslag langs myrkanten på ca. 3 dekar. En lokal skoleklasse deltok på undervisningsopplegg og skjøtsel av slåttemyra.

Bjørnhaugmyra er en god representant for slåttemyrer, og er en av få i Norge som slås jevnlig. Det anses derfor som svært viktig at slåtten av myra fortsetter i årene fremover.

Emneord:

Slåttemyr, skjøtsel, Bjørnhaugmyra, Nordre Land kommune

Innhold

Innledning.....	4
Slåttemyr – en truet naturtype	4
Skjøtsel av slåttemyr	5
Områdebeskrivelse og metode	6
Bjørnhaugmyra – Områdebeskrivelse.....	6
Metode	9
Resultat og diskusjon	10
Videre arbeid.....	14
Kilder	15

Innledning

Slåttemyr – en truet naturtype

Myr kan defineres som et landområde med fuktighetskrevenne vegetasjon som danner torv. Torv dannes når det blir svært fuktige forhold og surstoffmangel i myra. Da vil man få en ufullstendig nedbrytning av plantemateriale og dannelse av torv. Myrvegetasjonen ble tidligere benyttet til dyrefôr i form av slått og beite (Norderhaug, et.al., 1999). Arealene av rikmyr var mye større i tidligere tider og slåttemyr (i rødlista kalt slåttemyrflate i henhold til NiN-systemet) er i dag vurdert som sterkt truet (EN) grunnet betydelig arealnedgang og en betydelig reduksjon i tilstand. Det er også relevant å merke seg at naturtypen slåttemyrkant på den samme rødlista er kategorisert som kritisk truet (CR) med samme begrunnelse. Opphør av slått og påfølgende gjengroing er framhevet som hovedårsaker til den drastiske reduksjonen av disse to naturtypene (Høitomt, 2011).

Når myrene ikke lenger slås eller beites vil det over tid dannes små forhøyninger og tuer som gir voksested for andre arter enn de som vokser på fastmattene, og lyng, gran og bjørk kan etablere seg. Langs myrkantene skjer endringene raskere, og gråor, bjørk, vier og gran kan vandre inn i myra. Grøfting av myr er en annen viktig trussel. Når myrer grøftes, dreneres fuktigheten bort, og forholdene endres dramatisk. Grunnvannet synker og torva blir brutt ned, noe som fører til at næringsstoffer blir frigjort (Norderhaug, et.al., 1999). Skogsdrift med påfølgende kjøreskader på myra og i myrkantene kan også representere en mulig trussel mot myrøkosystemer.

Arealet av rikmyr (myr med høy pH) i Norge går nedover ikke bare på grunn av menneskelige inngrep. Myr er et økosystem i stadig endring som følge av stadig oppbygging av torv. Denne prosessen omskaper rike myrer til ombrotrofe myrer når plantene, på grunn av et etter hvert tykt torvlag, ikke lengre får tilgang til næringsstoffer fra mineraljorda. Disse prosessene har ulik hastighet i ulike deler av landet. I høyereliggende strøk (mellomboreal-lavalpin sone) vokser torvlaget svært seint, mens utviklingen går raskere i lavereliggende områder (nemoral-sørboreal sone). Slått og beite forhindrer slik torvakkumulering, og spesielt slåttemyrer framstår som stabile økosystem ved regelmessig skjøtsel (Høitomt, 2011).

Slåttemyr er en utvalgt naturtype sammen med annen slåttemark, og har fått sin egen handlingsplan. Det overordnede målet for handlingsplanen er at naturtypene slåttemark, lauveng og slåttemyr bevares gjennom skjøtsel og drift, på en måte og i et omfang som på lang sikt sikrer naturtypene og artene som er bundet til dem.

Verneplanarbeidet startet i 1969, og i Sør-Norge har NTNU Vitenskapsmuseet hatt det faglige ansvaret for gjennomføring av fylkesvise planer. Gjennom de fylkesvise verneplanene er det opprettet 290 myrreservater som dekker 624 km² (NTNU Vitenskapsmuseet 2010). Myr er i tillegg vernet i fylkesvise våtmarksreservater, nasjonalparker og andre verneformer. Totalt er i overkant av 5 % av myrarealet i Norge underlagt vern.

Motivene for vern av myr er mange

- Viktige områder for biologisk mangfold
- Viktige referanseområder
- Myrene kan gi viktig informasjon om vegetasjons- og klimahistorie
- Viktige områder for undervisning
- Karakteristiske områder som har en estetisk verdi

Skjøtsel av slåttemyr

Beiting og slått påvirker myra på forskjellig måte. Beiting kan derfor ikke brukes som en erstatning for slått som skjøtselsmetode på slåttemyr. Dette er fordi tråkk fra beitedyr presser torva sammen og kan påføre skader på røttene til plantene og føre til at planter drukner. Ved sammenpressing av torv kan man få blottlegginger og andre endringer som kan bidra til økt erosjon og utvasking. Tidligere beitemyr bør imidlertid fortsettes å skjøttes med beiting (storfe er best egnet). Generelt er den beste skjøtselen å videreføre den opprinnelige bruken av området.

Som et alternativ til ljå, kan tohjuls slåmaskin benyttes for slått av myr, og venderive kan gjøre rakearbeidet enklere. Hvis formålet med skjøtselen er å bevare slåttemyras egenskaper og karakteristikk bør gresset som slås fraktes ut av myra for å hindre at høyet gjødsler myra når det råtner. Hvis høyet ikke skal benyttes til dyrefor, bør det brennes, eller lagres nedstrøms for myrområdet. Er slåttemyra stor kan det være hensiktsmessig med ulike tiltak på ulike deler av myra.

Typisk for rike slåttemyrer er et stort antall orkideer. Orkideer er svært sensitive for gjengroing og krattoppslag, og vil gå tilbake hvis området blir for gjengrodd. De vil imidlertid også gå tilbake ved for intensiv slått, så på orkiderike myrer bør ikke det samme området slås hvert år (Norderhaug, et.al., 1999).

Områdebeskrivelse og metode

Bjørnhaugmyra – Områdebeskrivelse

Bjørnhaugmyra ligger i Nordre land kommune i Innlandet, nær grensen til Lillehammer. Myra er lokalisert sørøst for Dokkfløyvatnet og rett nord for Bjørnhaugen (911 moh.). Selve myra ligger på om lag 800 moh., og har en utstrekning på ca. 350 da. Landskapet preges av granskog, avbrutt av myr og med innslag av flere mindre tjern. Området har i regional sammenheng et tydelig humid klima, og er innerste utløper av svakt oseanisk seksjon (O1) på Østlandet (Moen 1998). Det humide preget kommer tydelig til syne i form av rike skjeggglavforekomster i granskogen (bl.a. rikelig med gubbeskjegg), samt innslag av arter som skrubber i den høgereliggende blåbærgranskogen.

Bjørnhaugmyra ligger i mellomboreal sone (Mb) (Moen 1998). Berggrunnen i området øst for Dokkfløyvatnet er dominert av kvartsitt og metasandstein, sørover mot Bjørnhaugmyra finnes imidlertid innslag av rikere bergarter i form av leirskifer og alunskifer (Sigmond et al. 1984).

Fastmatte utgjør det alt vesentlige av Bjørnhaugmyra, bare to mindre arealer med løsbunn representerer unntakene. Disse finnes henholdsvis sentralt i myra og helt i østre del. Arealmessig utgjør disse bløtere områdene under 10 % av arealet på Bjørnhaugmyra. Til tross for en lang periode uten slått er selve myrflata i liten grad utsatt for gjengroing, selv om spredte bjørketrær forekommer. Kantsonene er imidlertid i gjengroing, fortrinnsvis av bjørk og gran. Spesielt framtreddende er dette i kantene langs bakkemyrene i nordvest.

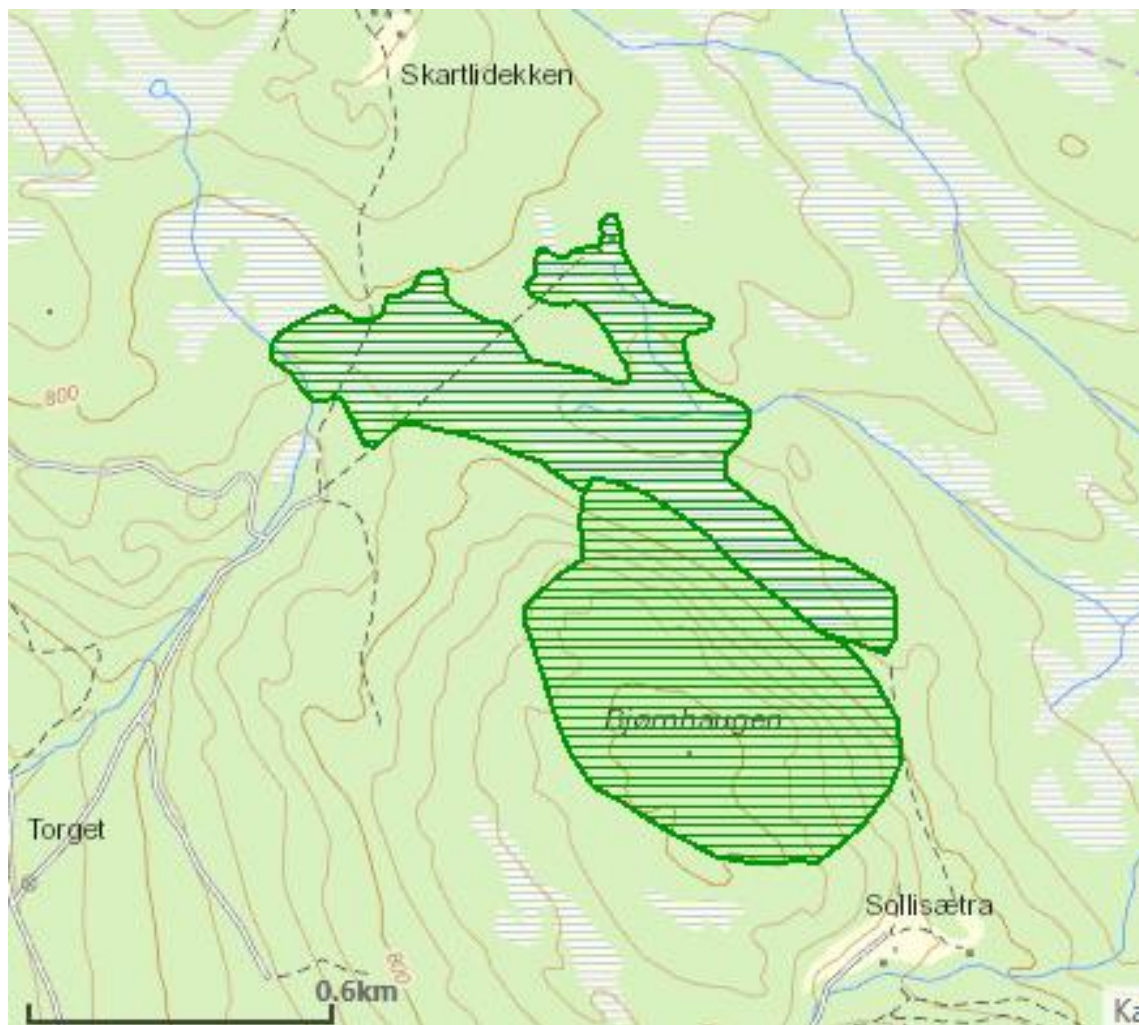
Bjørnhaugmyra er omgitt av grandominert barskog. Denne fjellnære skogen er stedvis gammel og grovvokst. Salstutlia naturreservat ligger nordvest for Bjørnhaugmyra, og inneholder en lang rekke rødlistearter knyttet til kontinuitet i forekomst av død ved (Geir Høitomt egne observasjoner). I den nordvendte skråningen fra Bjørnhaugen ned mot Bjørnhaugmyra finnes en nokså rik forekomst av huldrestry (*Usnea longissima*) (Geir Høitomt egne observasjoner).

Figur 1: Rødt punkt viser Bjørnhaugmyras beliggenhet (Kart hentet fra Norgeskart.no, 2017).

Bjørnhaugmyra er karakterisert som slåtte-myra med svært viktig verdi (A). Myra går lokalt også under betegnelsen Slåttemyra og kantsona mot Skartlidekken seter benevnes Slåttebakken. Navnsetting og lokalkjente personer bekrefter at dette har vært ei myra som i tidligere tider ble utnyttet til både slått og beiting. Beitepåvirkning av storfe har trolig påvirket både myra og kantsonene. Bjørnhaugmyra er ikke grøftet eller påvirket av andre tekniske inngrep. Det har foregått transport av tømmer over myra vinterstid (slepkjøring med traktor), men dette har ikke satt varige spor i myra.

Figur 2: Avgrensning av Bjørnhaugmyra og Bjørnhaugen (Kart hentet fra Naturbase, 2017).

Figur 3: Det vokser mange orkidearter på Bjørnhaugmyra (Foto: Geir Høitomt, 2011).

Bjørnhaugmyra er svært rik på orkideer og innehar ni ulike arter (lappmarihånd, engmarihånd, brudespore, stortveblad, småtveblad, grønnkurle, fleckmarihånd, skogmarihånd, korallrot). Orkideene vokser sammen med andre krevende arter som klubbestarr, hårstarr, slirestarr, gulstarr, kornstarr, sotstarr, dvergjamne, fjellfrøstjerne, fjellsnelle, gulsildre m.fl.). Det er også gjort flere observasjoner av dobbeltbekkasin på myra.

Figur 4 Det er svært viktig med jevnlig slått for å fjerne små trær og motvirke gjengroing (Foto: Lea Hoch, 2020)

Metode

DNV har utført slått på Bjørnhaugmyra siden 2011. Slåttearealet blir slått med en syklus på 5 år. Det betyr at hvert år i 5 år vil det slås nye arealer (figur 4), før vi igjen begynner på nytt med det første området. Resultatene på arealene som er slått og/eller ryddet de siste årene er svært gode, og kan gjenkjennes på en snauere og jevnere vegetasjon uten like mye tuedannelse og lyng/dvergbusk-innslag. Bjørnhaugmyra ble skjøttet i henhold til gjeldene skjøttsplan.

Figur 5 Skjøtselssoner (kartgrunnlag: Norgeskart, kartarbeid: Lea Hoch, 2021)

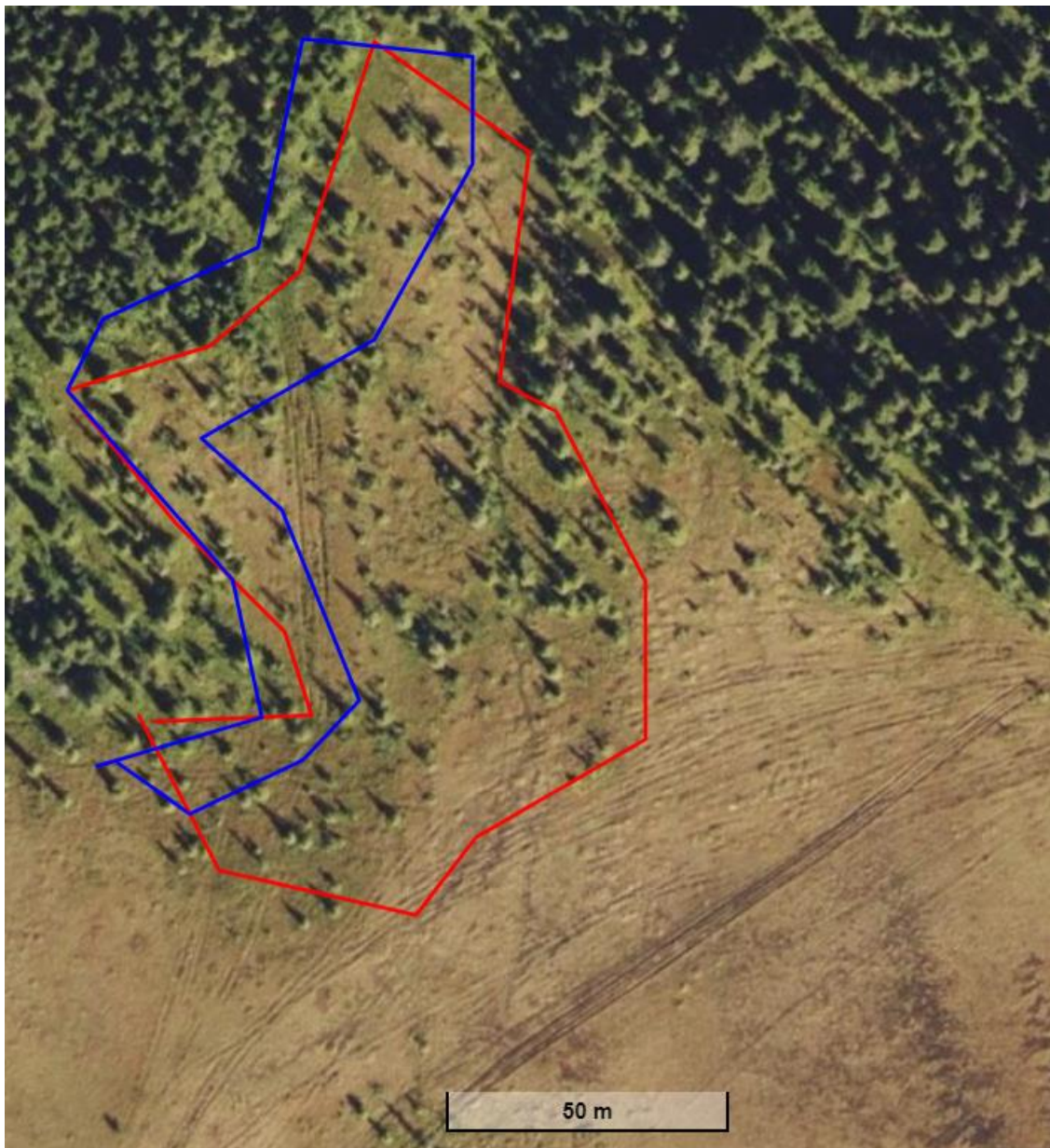
Det blir brukt tohjulsslåmaskin og graset blir raket sammen manuelt med rive og transportert fra myra med presenning. Gresset blir deponert i flere hauger i nedre kant av myra. For å felle trær og busker blir det brukt motorsag og hogstavfallet blir fjernet manuelt og lagt i hauger i myrkanten. Kvisthauger kan da skape et viktig livsmiljø for insekter og vedboende sopp.

For å formidle viktigheten av bevaring av myr og lokalhistorien bak slått på Bjørnhaugmyra inviterer vi hvert år en eller to skoleklasser fra Torpa barne-og

ungdomsskole. Elevene får være med i det praktiske arbeidet og de lærer om myr som naturtype.

Resultat og diskusjon

Om lag 14 dekar av Bjørnhaugmyra ble slått i 2023. I tillegg ble det fjernet oppslag av bjørk og gran på ca. 3 dekar (figur 6). For å få dette til ble det utført 7 dagsverk arbeid på myra den 11.09. og 12.09.

Figur 6 Rødt polygon markerer området slått med slåmaskin. Blått polygon markerer myrkanten som ble ryddet for bjørk og gran med motorsag (Kartgrunnlag; Norgeskart, kartarbeid: Elida Sandneseng, 2023).

Slått ble utført i skjøtselzone 5 med tohjuls slåmaskin med påmontert tvillinghjul. Det er viktig å ikke bruke større maskiner på myra for å unngå kjøreskader, se figur 7. I tillegg ble det fjernet bjørk og gran på myra og i kantsonen. Til dette arbeidet ble det brukt motorsag. Raking av gras ble gjennomført manuelt med river. Graset ble fjernet fra myra med hjelp av presenning og deponert i nedre kant av myra for å unngå gjødslingseffekt. Det samme gjaldt hogstavfallet.

Den 12.09.23 deltok elever fra Torpa ungdomsskole på skjøtsel av myra. Elevene fikk prøvd slåmaskinene og hjalp til med raking og fjerning av gras. I tillegg ble det gjennomført et undervisningsopplegg om hvorfor det er viktig med slått på Bjørnhaugmyra. To naturveiledere fortalte om fugler tilknyttet myr og elevene fikk prøve seg på slåmaskin, se figur 8.

Figur 7: Slått med slåmaskin, før og under raking av området (Foto: Andrea Rishatt, 2023).

Figur 8: Elever fra Torpa deltar på slått og lærer om fuglelivet av vår ornitolog Anne Marie Austad (Foto: Elida Sandneseng, 2023).

Videre arbeid

Bjørnhaugmyra er en god representant for slåttemyrer, og er en av få i Norge som slås jevnlig. Det anses derfor som svært viktig at slåttene av myra fortsetter i årene fremover. I 2024 skal det slås i skjøtselsone 2 samt rydding i slåttemyrkanten.

Kilder

Høitomt, G. (2019) *Slåttemyr - en truet naturtype, med skjøtelsesplan for Bjørnhaugmyra i Nordre Land kommune, Oppland. Revidert versjon.*

Moen, A. (1998) *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. og Kvamme, M. (1999) *Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*. Landbruksforlaget. ISBN (trykt): 82-529-3254-2.

Norderhaug, A., Frøyland, M., Søråas, A. & Østebrøt, A. (1999). Gamle kulturmarker-en viktig utfordring. I: Norderhaug, A. (red.) *Skjøtelsboka: for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*. Oslo: Landbruksforlaget.

Noreng, J.E. 2018. Skjøtsel av Bjørnhaugmyra - 2018. Dokkadeltaet Våtmarkssenter Rapport 2018-8.

Sigmond, E.M.O., Gustavson, M. og Roberts, D. (1984) *Berggrunnskart over Norge*.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS Gamleveggen 84, 2870 Odnes Tel: +47 61100020 E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

